

NAČIONALINĖ TEISMŲ ADMINISTRACIJA

Biudžetinė įstaiga, L. Sapiegos g. 15, LT-10312 Vilnius, tel. (8 5) 268 5186, faks. (8 5) 268 5187, el. p. info@teismai.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188724424

Teisėjų tarybai

2015-03-24 Nr. 4K-736-(117)

DĖL EUROPOS TARYBOS VALSTYBIŲ PRIEŠ KORUPCIJĄ GRUPĖS (GRECO) ATASKAITOS

Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupė (GRECO) 2014 m. gruodžio 12 d. Strasbūre (Prancūzija) 66-ame GRECO plenariniame posėdyje priėmė ketvirtojo vertinimo etapo Lietuvos Parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos ataskaitą (toliau – Ataskaita).

Ataskaitoje aptariamos Lietuvos Parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos priemonės ir teikiami pasiūlymai dėl elgesio, interesų konfliktų ir kitų panašaus pobūdžio taisyklių priežiūros ir kontrolės. Per 18 mėnesių nuo Ataskaitos priėmimo Lietuva privalo pateikti ataskaitą apie veiksmus, kurių buvo imtasi atsižvelgiant į Ataskaitoje pateiktas rekomendacijas.

Atsižvelgiant į tai, kad ataskaitoje taip pat pateiktos tam tikros rekomendacijos, susijusios su Lietuvos teisėjų korupcijos prevencijos priemonėmis (Ataskaitos dalis pridedama), Nacionalinė teismų administracija (toliau – Administracija) teikia informaciją apie šiuo metu vykdomas arba planuojamas vykdyti priemones dalies rekomendacijų įgyvendinimui, taip pat pasiūlymus dėl rekomendacijų ir GRECO Vertinimo grupės (toliau – GRECO arba Vertinimo grupė) pastebėjimų įgyvendinimo.

1. GRECO rekomendacija: toliau dėti pastangas užtikrinant: (i) tinkamą mokymą gerinant profesinius teismo sprendimo rengimo įgūdžius; (ii) geresnį ryšių palaikymą su visuomene

Nepaisant to, kad Vertinimo grupė konstatavo, jog visuomenė labai mažai pasitiki Lietuvos teismų sistema, tačiau kartu buvo pastebėtas didelis skirtumas tarp teismų korupcijos suvokimo ir realybės. Vertindama nepasitikėjimo teismais priežastis Vertinimo grupė akcentavo nepakankamą teismų sistemos skaidrumą, kurį, Vertinimo grupės nuomone, sąlygoja nepakankamai aiškiai surašomi sprendimai bei nepatogus vartotojui teismų sprendimų skelbimo, paieškos būdas.

Dėl teismų sprendimų rengimo įgūdžių gerinimo

Šiuo metu apie teismų sprendimų surašymo metodikas teisėjai mokomi teisėjų įvadinių mokymų metu, tačiau pripažintina, jog šios priemonės nepakanka siekiant užtikrinti sprendimų surašymo aiškumą. Kita vertus, pastebėtina ir tai, jog nėra aiškių, unifikuotų teismo sprendimų surašymo reikalavimų bei praktikos.

Atsižvelgiant į tai, kad siekiant įgyvendinti GRECO rekomendaciją ir unifikuoti teismų sprendimų surašymo praktiką turi būti imamasi kompleksinių priemonių, siūlytina sudaryti darbo grupę, parengsiančią šių priemonių planą, apibrėžiantį tiek priemones, tiek jų vykdytojus ir įgyvendinimo terminus.

Dėl ryšių su visuomene gerinimo

Pažymėtina, kad Vertinimo grupė palankiai įvertino Teisėjų tarybos pastangas gerinti situaciją ryšių su visuomene srityje: palankiai įvertintas atstovų spaudai teismuose skyrimas, komunikacijos kursų organizavimas, Informacijos apie teismų veiklą ir bylas teikimo viešosios informacijos rengėjams taisyklių patvirtinimas, rekomendacijos teisėjams viešai komentuoti ir aiškinti savo sprendimus, bandomojo projekto skirti ir rengti teisėjus-atstovus spaudai įgyvendinimas.

Šiuo metu, pasinaudojant Norvegijos finansinio mechanizmo parama, vyksta mokymai, kuriems pasibaigus apie 130 teisėjų ir teismo darbuotojų bus apmokyti viešojo kalbėjimo, bendravimo su žiniasklaida srityje.

Prie teismų ryšių su visuomene gerinimo prisideda ir internetinės svetainės teismai.lt atnaujinimas, sudaręs visuomenei patrauklesnes ir patogesnes galimybes gauti reikiamą, su teismų veikla susijusią, informaciją.

Administracija taip pat inicijavo metodinės priemonės – Teismų komunikacijos vadovo, rengimą. Šioje priemonėje, be kitų klausimų, ketinama aiškiai apibrėžti pagrindines su komunikacija susijusias sąvokas, pateikti praktinius patarimus, kaip bendrauti su žiniasklaidos atstovais įvairiose situacijose, komentuoti teismų sprendimus iš karto po teismo posėdžio ir kitu metu. Taip pat šiame leidinyje ketinama aprašyti teismų sistemos komunikavimo schemą (vizualiai atvaizduojant jos veikimą) krizinių situacijų metu. Taigi, parengtas Teismų komunikacijos vadovas ne tik suteiks praktinių bendravimo su žiniasklaida ir visuomene patarimų, bet taip pat jo dėka turėtų būti parengti krizių valdymo planai bei jų koordinavimo struktūra.

Dėl teismų sprendimų skelbimo ir paieškos tobulinimo

Dar 2014 m. vasario 21 d. Teisėjų taryba kreipėsi į Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetą (toliau – Komitetas), siūlydama inicijuoti Lietuvos Respublikos teismų įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo pakeitimus, kuriais būtų nustatyta, jog visi teismų baigiamieji procesiniai sprendimai registruojami ir skelbiami Teisės aktų registre, bei atsisakyta jų skelbimo Administracijos interneto svetainėje, siekiant jų skelbimo vieningumo, užkertant kelią dubliavimuisi, neaiškumams ir neefektyviam valstybės biudžeto lėšų naudojimui. Nepaisant tuometinės Komiteto pozicijos, jog tokie pakeitimai neatitiktų Teisėkūros pagrindų įstatymo koncepcijos, įvertinant Ataskaitoje pateikiamus Vertinimo grupės pastebėjimus dėl teismų sprendimų paieškos trikdžių, siūlytina pakartotinai kreiptis į Komitetą dėl atitinkamų teisinio reglamentavimo pakeitimų bei Teisės aktų registro paieškos sistemos tobulinimo.

2. GRECO rekomendacija: (i) peržiūrėti Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos (toliau – Atrankos komisijos) narių skyrimo tvarką, siekiant stiprinti jų nepriklausomumą, ir konsoliduoti Atrankos komisijos sprendimų skundimo tvarką; (ii) Teisėjų tarybai skirti didesnę vaidmenį atrenkant teisėjus

Vertinimo grupė atkreipė dėmesį į nepasitenkinimą teisėjų skyrimo ir karjeros tvarka, taip pat į nepakankamą skaidrumą, dėl kurio tarp teisėjų ir visuomenėje kyla nepasitikėjimas ir netinkamos įtakos suvokimas. Vertindama teisėjų skyrimo ir perkėlimo į kitą teismą tvarką Vertinimo grupė pažymėjo, kad nepaisant teisėjų atrankos ir skyrimo pusiausvyros siekimo, vis dėlto didesnius įgaliojimus šioje srityje turi Respublikos Prezidentas, kuris skiria Atrankos komisijos narius ir nėra teisiškai saistomas tokios komisijos išvadų dėl kandidatų tinkamumo. Tam, kad būtų užtikrinti teisėjų nepriklausomumo ir veiksmingumo ir atsakomybės principai, Vertinimo

grupės nuomone, būtina užtikrinti, kad ne visi Atrankos komisijos nariai būtų skiriami Respublikos Prezidento, stiprinti Teisėjų tarybos vaidmenį šiame procese, įgaliojant ją peržiūrėti Atrankos komisijos atrinktus pretendentes, kad Respublikos Prezidentui būtų siūlomas tinkamiausias(-i) kandidatas(-ai). Taip pat, atkreiptas dėmesys į būtinybę užtikrinti Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijos valstybėms narėms „Dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir atsakomybės“ CM/Rec (2010) (toliau – Rekomendacijos) 48 principo (Į pareigas nepaskirtas pretendentes turėtų turėti teisę apskusti sprendimą arba bent jau procedūrą, kuria vadovaujantis toks sprendimas buvo priimtas) įgyvendinimą svarbą (Vertinimo grupės nuomone, Teisėjų taryba galėtų veikti kaip apeliacijos institucija skundžiant atrankos komisijos sprendimus, taip suteikiant didesnio svorio apeliacijos procedūrai).

Dėl Atrankos komisijos narių skyrimo tvarkos tobulinimo

Šiuo metu Teismų įstatymo 55¹ straipsnio 1 dalis nustato, kad Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją iš septynių asmenų sudaro Respublikos Prezidentas. Trys Atrankos komisijos nariai turi būti teisėjai ir keturi – visuomenės atstovai. Respublikos Prezidentas iš Atrankos komisijos narių skiria Komisijos pirmininką. Atrankos komisijos nariais negali būti skiriami Teisėjų tarybos nariai.

Atsižvelgiant į GRECO rekomendaciją įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turintiems subjektams siūlytina inicijuoti Teismų įstatymo 55¹ straipsnio 1 dalies pakeitimą nustatant, kad tam tikrą dalį Atrankos komisijos narių Respublikos Prezidentas skiria iš Teisėjų tarybos pasiūlytų asmenų, pavyzdžiui, šia tvarka galėtų būti skiriami trys komisijos nariai teisėjai.

Dėl Atrankos komisijos sprendimų apskundimo tvarkos tobulinimo

Šiuo metu Teismų įstatymo 55¹ straipsnio 9 dalyje numatyta, kad, jeigu atrankoje į laisvas arba atsilaisvinsiančias apylinkės teismo teisėjų vietas dalyvavę pretendentes nesutinka su Atrankos komisijos išvadomis, jie turi teisę per 10 dienų po Atrankos komisijos posėdžio motyvuotu raštu informuoti Respublikos Prezidentą. Šis straipsnis taikomas ir vykdant atrankas, kuomet sprendžiami klausimai dėl teisėjų perkėlimo į kitus teismus, jų karjeros.

Vertinant Vertinimo grupės siūlymą skundų dėl Atrankos komisijos išvadų nagrinėjimą patikėti Teisėjų tarybai, pažymėtina, kad tokios kompetencijos suteikimas Teisėjų tarybai keltų abejonių dėl santykio su Teisėjų tarybos kompetencija patarti teisėjų skyrimo, karjeros klausimais.

Manytina, kad Vertinimo grupės pastebėjimu taisytinas Atrankos komisijos sprendimų apskundimo reguliavimas galėtų būti tobulinamas numatant, kad skundus dėl Atrankos komisijos išvadų nagrinėtų ne Respublikos Prezidentas, t.y. institucija, kuri sudaro Atrankos komisiją bei vėliau priima sprendimus dėl teisėjų skyrimo ar karjeros, o Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris šiuo metu kaip vienintelė instancija jau nagrinėja skundus dėl Garbės teismo sprendimų (Teismų įstatymo 86 straipsnio 4 dalis).

Dėl Teisėjų tarybos vaidmens atrenkant teisėjus stiprinimo

Vertinimo grupės nuomone viena iš Teisėjų tarybos vaidmens atrenkant teisėjus stiprinimo priemonių – suteikti Teisėjų tarybai įgaliojimus peržiūrėti Atrankos komisijos atrinktus pretendentes, kad Respublikos Prezidentui būtų siūlomas tinkamiausias (-i). Vertinant šį siūlymą vėlgi pažymėtina, kad tokios kompetencijos suteikimas Teisėjų tarybai keltų abejonių dėl santykio su Teisėjų tarybos kompetencija patarti teisėjų skyrimo, karjeros klausimais.

Vadovaujantis Teismų įstatymo 55¹ straipsnio 1 dalimi, Respublikos Prezidentas nustato pretendentų į teisėjus atrankos kriterijus. Tuo tarpu, vadovaujantis Teismų įstatymo 69¹ straipsnio 1 dalimi, teisėjų karjeros siekiančių asmenų vertinimo kriterijus nustato Teisėjų taryba, kuri taip pat tvirtina ir Teisėjų karjeros siekiančių asmenų atrankos nuostatus. Manytina, kad GRECO nurodomas Teisėjų tarybos vaidmens stiprinimas atrenkant tinkamiausius kandidatus į teisėjus galėtų būti įgyvendinamas įtraukiant ją į pretendentų į teisėjus atrankos kriterijų nustatymo procesą arba netgi patikint Teisėjų tarybai tvirtinti šiuos kriterijus, kas atitiktų ir Rekomendacijų 47 principo reikalavimus (kai teisėjų atrankos ar karjeros klausimais sprendimą priima valstybės vadovas, Vyriausybė ar įstatymų leidžiamoji valdžia, nepriklausoma ir daugiausiai iš teisėjų sudaryta institucija turėtų turėti įgaliojimus teikti rekomendacijas ar pareikšti nuomonę, kuria skiriančioji institucija vadovautųsi praktiškai).

Dėl kitų priemonių teisėjų atrankos skaidrumui didinti

Manytina, kad siekiant atsižvelgti į GRECO rekomendacijas ir didinti Atrankos komisijos veiklos skaidrumą, svarstytinose priemonėse jos sprendimų viešumui didinti.

Pretendentų į teisėjus komisijos darbo tvarkos aprašo (toliau – Aprašas) 20 ir 21 punktuose numatyta, kaip sudaromas pretendentų eiliškumo sąrašas. Nors, vadovaujantis Aprašo 29 punktu Atrankos komisijos išvados, posėdžio protokolai ir sudaryti pretendentų eiliškumo sąrašai yra vieši ir su jais galima susipažinti Administracijoje, manytina, kad eiliškumo sąrašo pateikimas pretendentams jų nurodytais el. pašto adresais suteiktų jiems geresnes ir palankesnes sąlygas sužinoti, kodėl ir kaip jie buvo įvertinti.

3. GRECO rekomendacija: i) toliau įgyvendinti priemones, gilinančias teisėjų žinias etikos ir interesų konfliktų klausimais, daugiausiai skatinant diskusijas institucijų lygmeniu; (ii) apie tokias priemones informuoti visuomenę

Vertinimo grupė padarė išvadą, kad, nors esamos teisėjams teikiamos mokymo paslaugos ir informavimo veikla yra vertingos, didesnį dėmesį reikėtų skirti teisėjų informuotumui apie interesų konfliktą didinimui. Vertinimo grupės nuomone, patys teisėjai turėtų inicijuoti struktūrines ir nuolatinės diskusijas, kuriose būtų pateikiami realūs etikos klausimų pavyzdžiai, taip pat temos, susijusios su netinkamu poveikiu ir situacijomis, kurioms būtina skirti didesnį dėmesį. Be to, apie tokias diskusijas taip pat turėtų būti informuojama visuomenė, tokiu būdu didinant jos pasitikėjimą teisėjų nepriklausomumu ir nešališkumu. GRECO taip pat paragino teismines institucijas užtikrinti, kad Teisėjų etikos kodeksas (ir jo vadovas) būtų „gyvas“ dokumentas, kuris, prireikus, būtų atnaujinamas, atsižvelgiant į naujais atsirandančias vertybes, iššūkius.

Šiuo metu teisėjų mokymų programoje 2015 m. yra numatyti mokymai teisėjų elgesio ir korupcijos valdymo temomis („Teisėjų elgesiui keliami etikos reikalavimai. Interesų konfliktai teisėjo veikloje. Šališkumo, nešališkumo ribos. Teisėjų etikos kodekso praktinis taikymas“; „Korupcijos rizikos valdymo teismų sistemoje ypatumai“). Kita vertus, siekiant didesnio ir realesnio bendradarbiavimo su teisėjais problemineis teisėjų etikos klausimais, manytina, turėtų būti tiek organizuojamos diskusijos su teisėjais apie problemines situacijas, pasitaikančias realiame gyvenime ir keliančias neaiškumų, tiek skatinamas bendradarbiavimas su kitomis valdžios institucijomis, atsakingomis už viešų privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje teisinį reguliavimą, pvz., Vyriausiąją tarnybinės etikos komisiją. Tokia veikla, bendradarbiaujant su Administracija, galėtų būti atitinkamai viešinama. Atkreiptinas dėmesys, kad GRECO nurodytas poreikis nuolat atnaujinti Teisėjų etikos kodekso praktinį vadovą galėtų būti įgyvendinamas nuolat

atnaujinant ir papildant teisėjų etikos vadovą temomis ir klausimais, kurie išryškėja tiek minėtų diskusijų, tiek Teisėjų etikos ir drausmės komisijos darbo metu.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir siekiant efektyvaus ir kokybiško GRECO rekomendacijų įgyvendinimo, tikslinga Teisėjų etikos ir drausmės komisijai siūlyti numatyti priemones nurodytiems GRECO siūlymams įgyvendinti.

4. Dėl finansavimo nepakankamumo

Vertinimo grupė taip pat atkreipė dėmesį, kad turi būti išspręstas mažų teismų pagalbinio personalo (administracinio, teisinio) atlyginimų klausimas, nes maži atlyginimai yra žinoma korupcijos paskata. Teismuose dirbančių valstybės tarnautojų atlyginimas Vertinimo grupei neatrodo pakankamas, kad būtų galima pritraukti ir išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus, kas sukelia organizacinio pobūdžio problemų teismuose, taip pat kelia klausimą dėl teismo tinkamo funkcionavimo, siekiant pritraukti geriausius kandidatus į teisėjus.

Atsižvelgiant į tai, siūlytina valdžios institucijoms ir visuomenei pakankamo teismų darbuotojų atlyginimo finansavimo užtikrinimą nurodyti kaip vieną iš priemonių GRECO rekomendacijų įgyvendinimui.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Administracija prašo apsvarstyti GRECO ataskaitoje pateiktas rekomendacijas ir įvertinti aukščiau pateiktus siūlymus (protokolinio sprendimo projektas pridedamas).

PRIDEDAMA:

1. Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2014 m. gruodžio 12 d. Lietuvos Parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos ataskaitos dalis „Teisėjų korupcijos prevencija“, 15 lapų;

2. Teisėjų tarybos protokolinio sprendimo projektas, 1 lapas.

Direktorė

Reda Molienė

V. TEISĖJŲ KORUPCIJOS PREVENCIJA

Teismų sistemos apžvalga

97. Lietuvoje veikia trys teismų sistemos: 1) Konstitucinis Teismas, kuris vykdo konstitucinę teisminę kontrolę; 2) Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – Aukščiausiasis Teismas), Lietuvos apeliacinis teismas, apygardos teismai ir apylinkės teismai, kurie kartu sudaro bendrosios kompetencijos teismų sistemą; 3) Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ir apygardos administraciniai teismai, kurie yra specializuoti teismai, nagrinėjantys administracines bylas.

98. Bendrosios kompetencijos teismai nagrinėja civilines, baudžiamąsias ir administracinių teisės pažeidimų bylas. Yra 49 apylinkės teismai, nagrinėjantys bylas pirmojoje instancijoje. Penki apygardos teismai yra apeliacinė instancija apylinkių teismų nuosprendžiams, sprendimams ir nutartim, ir pirmoji instancija, nagrinėjanti jos kompetencijai priskirtas bylas. Lietuvos apeliacinis teismas yra apeliacinė instancija byloms, kurias išnagrinėjo apygardų teismai, kasacine tvarka bylas nagrinėja Aukščiausiasis Teismas. Įgyvendinus teismų reformą, kurią Teisėjų taryba patvirtino 2013 m., apylinkių teismų sumažės iki 12, o apygardos teismų – iki 2. Bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (toliau – Teismų įstatymas).

99. Konstitucinį Teismą sudaro 9 teisėjai, Seimo skiriami devyneriems metams vienai kadencijai. Tris kandidatus (po vieną) į Konstitucinio Teismo teisėjus teikia Respublikos Prezidentas, Seimo Pirmininkas ir Aukščiausiojo Teismo pirmininkas. Konstitucinio Teismo pirmininką iš šio Teismo teisėjų skiria Seimas Respublikos Prezidento teikimu (Konstitucijos 103 straipsnis). Konstitucinio Teismo statusą ir veiklą reglamentuoja Konstitucija ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas (toliau – Konstitucinio Teismo įstatymas).

100. Šiuo metu Lietuvoje dirba 768 profesionalūs teisėjai (315 vyrų ir 453 moterys) (2012 m. Europos veiksmingo teisingumo komisijos duomenys). Lietuvoje nėra visuomeninių teisėjų ar teismo tarėjų.

101. Teisėjų taryba yra vykdomoji teismų savivaldos institucija, kurią sudaro 23 nariai. Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, Lietuvos apeliacinio teismo pirmininkas, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininkas yra Teisėjų tarybos nariai pagal pareigas. Kiti nariai yra Visuotiniame teisėjų susirinkime išrinkti teisėjai: po tris iš Aukščiausiojo Teismo, Apeliacinio teismo ir Vyriausiojo administracinio teismo, po vieną – iš kiekvieno apygardos teismo, vienas – iš visų apygardos administracinių teismų ir po vieną – iš kiekvieno apygardos teismo veiklos teritorijoje esančių visų apylinkės teismų. Kandidatai iškelti ir renkami Visuotiniame teisėjų susirinkime, kuris yra aukščiausia teisėjų savivaldos institucija, kurioje dalyvauja visi Lietuvos teisėjai. Teisėjai, turintys mažesnę kaip penkerių metų teisėjo darbo stažą, arba kuriems buvo taikyta drausminė nuobauda, kandidatuoti negali. Teisėjų tarybos pirmininką, pirmininko pavaduotoją ir sekretorių dvejimėms metams iš Teisėjų tarybos narių renka Teisėjų taryba slaptu balsavimu. Teisėjų taryba yra kompetentinga visais su teismais susijusiais klausimais, įskaitant mokymą, biudžetą, teismo pastatus ir informacinių technologijų klausimus.

102. Teismams ir teisėjų savivaldos institucijoms padeda Nacionalinė teismų administracija – nepriklausoma institucija, įsteigta 2002 m. gegužės 1 d. Viena šios institucijos funkcijų yra materialinis ir techninis teismų aprūpinimas, veiksmingo teismų sistemos veikimo užtikrinimas ir teisėjų mokymas.

103. Teisėjų nepriklausomumo principas įtvirtintas keliuose Konstitucijos straipsniuose: 31 straipsnis skelbia asmens teisę, kad jo bylą viešai ir teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir bešališkas teismas; 109 straipsnyje teigiama, kad vykdydami teisingumą teisėjas ir teismai yra nepriklausomi; 114 straipsnis draudžia valstybinės valdžios ir valdymo institucijų, Seimo narių ir kitų pareigūnų, politinių partijų, politinių ir visuomeninių organizacijų ar piliečių kišimąsi į teisėjo ar teismo veiklą; šis straipsnis taip pat numato teisėjų neliečiamybę.

104. Teisėjų nepriklausomumo principas toliau plėtojamas Konstitucinio Teismo įstatyme (5¹ ir 17 straipsniai), Teismų įstatyme (2 ir 3 straipsniai), proceso teisėje (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – Civilinio proceso kodeksas) 21 straipsnis, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – Baudžiamojo proceso kodeksas) 44 straipsnis, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – Administracinių bylų teisenos įstatymas) 7 straipsnis) ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Ypač, kai Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad visi teisėjai, vykdydami teisingumą, turi vienodus įgaliojimus²⁰. Konstitucinis Teismas yra ne kartą nurodęs, kad visiškas teismų sistemos funkcionavimo savarankiškumas ir nepriklausomumas taip pat reiškia jos savireguliaciją ir savivaldą, įskaitant *inter alia* teismo darbo organizavimą ir teisėjų savivaldos organų veiklą.

105. Lietuvos teismų sistema yra labai mažai pasitikima visuomenėje. „Transparency International“ 2013 m. atlikto pasaulinio korupcijos barometro tyrimo duomenimis, teismai, Seimas ir politinės partijos yra institucijos, kuriomis pasitikima mažiausiai: 79 % respondentų nurodė, kad teisėjai yra korumpuoti; panašūs rezultatai gauti ir atlikus kitus tyrimus. Vis dėlto šalies mastu kasmet atliekamas tyrimas „Korupcijos žemėlapis Lietuvoje“ parodė tam tikrą pagerėjimą. 2014 m. 35 % respondentų teigė, kad teismai yra „labai korumpuoti“, o 2011 m. tokios nuomonės buvo 64 % apklaustųjų (išsamiau atitinkamame skyriuje). Vertinimo grupei susidarė įspūdis, kad yra labai didelis skirtumas tarp teismų korupcijos suvokimo ir realybės. Incidentų, apie kuriuos pranešama, skaičius nėra didelis, jie nėra labai rimti ir iš esmės situacija panaši į kitų šalių. Su daugeliu savo pašnekovų Vertinimo grupė aptarė daugiausiai žiniasklaidoje pristatomą ir visuomenės akyse susiformavusį neigiamą įvaizdį. Kelios priežastys buvo nurodytos aiškinant šį reiškinį – nuo nuorodų į praeitį Tarybų Sąjungos sudėtyje, palikusių nepasitikėjimą valstybės institucijomis, iki kai kurių žiniasklaidos kanalų ir teisininkų bandymą suversti kaltę teisėjams, siekiant nuslėpti, pavyzdžiui, kai kurių jų bylų silpnąsias vietas. Tokie paaiškinimai Vertinimo grupei nepasirodė visiškai įtikinami ir ji pastebi, kad, nepaisant panašios istorijos kaimyninėse valstybėse, visuomenės pasitikėjimas teismais jose yra aukštesnis.

106. Kita daugelio pašnekovų nurodyta priežastis buvo nepakankamas teismų sistemos skaidrumas. Dažnai girdimas nusiskundimas, kad teismų sprendimai sunkiai suprantami, surašomi neatsižvelgiant į bylai svarbius faktus, kuriais remiantis toks sprendimas buvo priimtas. Todėl bylos šalims ir plačiajai visuomenei susidaro įspūdis, kad sprendimas priimamas šališkai, neatspindi nepriklausomo ir objektyvaus vertinimo, kuris leistų suprasti teisėjo mąstymą ir jo taikytus teisinius argumentus. Taip pat buvo nurodomas teismų sprendimų skelbimo būdas, kai kurių pašnekovų teigimu, jis tikrai nėra patogus vartotojui. Vien tik žinoti teismo sprendimo datą nepakanka, kad galima būtų su juo susipažinti, kadangi sistema reikalauja įvesti tikslius raktinius žodžius.

107. Teisėjų taryba apie šią kritiką žino ir pastaraisiais metais bandė tokias problemas spręsti: Teisėjų taryba yra įsteigusi Ryšių su visuomene ir žiniasklaida komitetą, teismuose paskirti atstovai spaudai, patvirtintos Informacijos apie teismų veiklą ir bylas teikimo viešosios informacijos rengėjams taisyklės, organizuojami komunikacijos kursai, o teisėjams rekomenduojama viešai komentuoti ir aiškinti savo sprendimus. Taip pastaraisiais metais teisėjų įvaizdis gerėjo, ypač tarp teismo procesuose dalyvaujančių

²⁰ 2006 m. kovo 28 d. Konstitucinio teismo nutarimas: „Iš Konstitucijos kylančios bendrosios kompetencijos teismų instancinės sistemos negalima interpretuoti ir kaip varžančios žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų procesinį savarankiškumą [...]; nors, kaip minėta, pagal Konstituciją žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, apskritai yra saistomi aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sprendimų – precedentų tų kategorijų bylose, aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai (ir tų teismų teisėjai) negali kištis į žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų nagrinėjamas bylas, teikti jiems kokių nors privalomų ar rekomendacinių pobūdžio nurodymų, kaip turi būti sprendžiamos atitinkamos bylos ir pan. Tokie nurodymai (nesvarbu, privalomi ar rekomendacinio pobūdžio) Konstitucijos atžvilgiu būtų vertintini kaip atitinkamų teismų (teisėjų) veikimas *ultra vires*. Pagal Konstituciją teismų praktika formuojama tik teismams patiems sprendžiant bylas“.

šalių²¹. Vertinimo grupė palankiai vertina šias pastangas, tačiau atsižvelgusi į tokią pasitikėjimo teisėjais spragą vis dėlto mano, kad jos turi būti sustiprintos. Ypač reikia atkreipti dėmesį į teismo sprendimų struktūrą ir formuluotes. Taip pat būtina plėtoti ir tobulinti bendravimą su visuomene. Todėl Vertinimo grupė palankiai vertina šiuo metu Teisėjų tarybos įgyvendinamą bandomąjį projektą skirti ir rengti teisėjus-atstovus spaudai. Teisėjai yra geriau nei neprofesionalai pasirengę paaiškinti teismo sprendimus, jie taip pat gali su savo bendradarbiais aptarti, kokią informaciją apie bylą reikėtų pateikti visuomenei nepažeidžiant konfidencialumo principo. Atsižvelgdama į anksčiau minėtas aplinkybes, **GRECO rekomenduoja teisminėms institucijoms toliau dėti pastangas užtikrinant: i) tinkamą mokymą gerinant profesinius teismo sprendimų rengimo [gūdžius; ii) geresnį ryšių palaikymą su visuomene.**

Teisėjų skyrimas, karjera ir tarnybos sąlygos

Skyrimas ir paaukštinimas tarnyboje

108. Teisėjai skiriami į pareigas iki pensinio amžiaus, t. y. 65 metų. Apylinkių, apygardų ir specializuotų teismų teisėjus skiria, paaukština, perkelia ir atleidžia Respublikos Prezidentas Teisėjų tarybos patarimu. Apeliacinio teismo teisėjus skiria Respublikos Prezidentas Teisėjų tarybos patarimu ir Seimui pritarus. Aukščiausiojo Teismo teisėjus, o iš jų – pirmininką, skiria ir atleidžia Seimas Respublikos Prezidento teikimu (Konstitucijos 112 straipsnis). Aukščiausiojo Teismo pirmininkas parenka kandidatus ir pasiūlo juos Respublikos Prezidentui. Prieš teikdamas kandidatūras Lietuvos Respublikos Seimui. Respublikos Prezidentas kreipiasi į Teisėjų tarybą, prašydamas pateikti motyvuotą patarimą (Teismų įstatymo 73 straipsnis).

109. Kandidatai į teisėjus privalo atitikti tokius reikalavimus: turėti Lietuvos Respublikos pilietybę, būti nepriekaištingos reputacijos ir sveikatos, be to, turi atitikti įstatymų nustatytus asmens patikimumo ar kitus reikalavimus. Priklausomai nuo siekiamos užimti pareigybės, taikomi skirtingi universitetinio išsilavinimo ir darbo patirties reikalavimai:

- Kandidatai į apylinkės teismo teisėjus privalo turėti teisininko išsilavinimą ir ne mažesnę kaip penkerių metų teisinio darbo stažą, turi būti išlaikę pretendentų į teisėjus egzaminą. Nuo pretendentų į teisėjus egzaminu atleidžiamas teisės krypties socialinių mokslų daktaras ir habilituotas daktaras, asmuo, turintis ne mažesnę kaip penkerių metų teisėjo darbo stažą, jeigu nuo darbo teisėju pabaigos praėjo ne daugiau kaip penkeri metai (Teismų įstatymo 51 straipsnis).
- Apygardos administracinio teismo ar apygardos teismo teisėju gali būti skiriamas teisėju karjeros siekiančių asmenų registre įrašytas teisėjas arba teisės krypties socialinių mokslų daktaras, turintis ne mažesnę kaip ketverių metų teisėjo ir (ar) teisinio pedagoginio darbo stažą (Teismų įstatymo 66 straipsnis).
- Apeliacinio teismo ar Vyriausiojo administracinio teismo teisėju gali būti skiriamas teisėju karjeros siekiančių asmenų registre įrašytas teisėjas arba teisės krypties mokslų daktaras, turintis ne mažesnę kaip aštuonerių metų teisėjo ir (ar) teisinio pedagoginio darbo stažą (Teismų įstatymo 67 straipsnis).
- Aukščiausiojo Teismo teisėju gali būti skiriamas teisėjas arba teisės krypties socialinių mokslų daktaras, turintis ne mažesnę kaip dešimties metų teisėjo ir (ar) teisinio pedagoginio darbo stažą (Teismų įstatymo 68 straipsnis).

110. Pretendentų į laisvas arba atsilaisvinsiančias teisėjų vietas atranką skelbia ir organizuoja Respublikos Prezidento kanceliarija ir Nacionalinė teismų administracija; atranka organizuojama su Teisėjų taryba suderinta tvarka. Esami ar buvę Lietuvos teismų teisėjai, taip pat Europos ir tarptautinių teismų teisėjai turi pirmenybės teisę užimti to paties ar žemesnio lygio teismo teisėjo vietą (Teismų įstatymo 60 ir 61 straipsniai). Jeigu tokių pretendentų nėra, kiti paaukštinimo siekiantys teisėjai arba nauji kandidatai į teisėjus dalyvauja atrankos procedūroje. Procedūra susideda iš kandidatų pateiktų rašytinių

²¹ <http://www.teismai.lt/>.

dokumentų analizės ir pokalbio, kurio metu vertinama vadovaujantis Teisėjų tarybos nustatytais vertinimo kriterijais.

111. Kandidatus į teisėjų pareigas atranka Pretendentų į teisėjus atrankos komisija (toliau – atrankos komisija), kuri sprendimą priima balsų dauguma. Atrankos komisija sudaroma iš septynių asmenų; trys atrankos komisijos nariai turi būti teisėjai ir keturi – visuomenės atstovai²². Atrankos komisijos narius skiria Respublikos Prezidentas trejiems metams. Atrankos komisijos nariais negali būti skiriami Teisėjų tarybos nariai (Teismų įstatymo 55¹ straipsnis).

112. Atrankos komisija nustato, kurie pretendentai į laisvas arba atsilaisvinsiančias teisėjų vietas yra tinkamiausi, ir savo išvadą dėl pretendentų pateikia Respublikos Prezidentui, nurodydami savo išvadų priežastis. Atrankos komisijos išvados dėl pretendentų į laisvas arba atsilaisvinsiančias teisėjų vietas Respublikos Prezidento nesaisto. Jeigu atrankoje į laisvas arba atsilaisvinsiančias teisėjų vietas dalyvavę pretendentai nesutinka su atrankos komisijos išvadomis, jie turi teisę per 10 dienų po atrankos komisijos posėdžio motyvuotu raštu informuoti Respublikos Prezidentą. Taip pat savo išvadas dėl atrinktų kandidatų patikimumo Respublikos Prezidentui teikia Specialiųjų tyrimų tarnyba.

113. Teisėjų taryba privalo patarti Respublikos Prezidentui dėl teisėjų skyrimo. Teisėjų tarybos posėdžiai, kurie yra vieši, paprastai šaukiami kas mėnesį Aukščiausiojo Teismo arba Nacionalinės teismų administracijos patalpose. Teisėjų tarybos nutarimai dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo priimami atviru balsavimu balsų dauguma, jie turi būti argumentuoti (Teismų įstatymo 121 straipsnis). Visi Teisėjų tarybos priimti nutarimai ne vėliau kaip per tris dienas skelbiami Nacionalinės teismų administracijos interneto svetainėje.

114. Pagal Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, Teisėjų taryba – atsvara Respublikos Prezidentui. Teisėjų taryba negali teikti patarimų Respublikos Prezidentui savo iniciatyva, tačiau privalo patarti teisėjų skyrimo, karjeros ir atleidimo klausimais. Respublikos Prezidentas negali priimti sprendimo dėl teisėjų skyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo be motyvuoto Teisėjų tarybos patarimo. Tačiau tokio Teisėjų tarybos patarimo teisinės pasekmės gali būti skirtingos: pasiūlymai dėl teisėjo skyrimo, paaukštinimo ar perkėlimo Respublikos Prezidento nesaisto, o neigiamas patarimas, t. y. neskirti, nepaaukštinti ar neperkelti yra privalomas. Teisėjų tarybos pasiūlymas atleisti teisėją taip pat yra privalomas Respublikos Prezidentui, nebent pagrindas atleisti teisėją išnyksta.

115. Vertinimo grupė norėtų pareikšti kelias pastabas dėl teisėjų skyrimo ir paaukštinimo tvarkos. Nors įstatymu siekiama įtvirtinti teisėjų atrankos tvarką, pagal kurią numatoma pretendentų į teisėjus patikra ir sprendimų pusiausvyra, vis dėlto didesnius įgaliojimus turi Respublikos Prezidentas, kuris skiria atrankos komisijos narius ir nėra teisiškai saistomas tokios komisijos išvadų dėl kandidatų tinkamumo. Respublikos Prezidentas gali paskirti kandidatą, kuris nėra laikomas tinkamiausiu, nepateikdamas jokių tokio savo sprendimo motyvų, ir yra buvę atvejų, kai Prezidentas nesutiko su atrankos komisijos išvadomis²³. Respublikos Prezidento atrinkti kandidatai teikiami Teisėjų tarybai, kuri gali pateikti neigiamą privalomą nuomonę. Tačiau tokios situacijos atrenkant teisėjus dar nėra buvę. Galiausiai, siekdamas peržiūrėti atrankos komisijos priimtą sprendimą, nepatvirtintas kandidatas gali kreiptis tik į Respublikos Prezidentą. Pokalbių metu Vertinimo grupė turėjo progos įsitikinti, kad daugelis yra nepatenkinti teisėjų skyrimo ir kėlimo pareigose tvarka, nepakankamu skaidrumu, dėl kurio tarp teisėjų ir visuomenėje kyla nepasitikėjimas ir netinkamos įtakos suvokimas. Nors atrankos komisija dirba vadovaudamasi konkrečiais

²² Atrankos komisijos narių visuomenės atstovų patikimumas tikrinamas ir pagal Kovos su korupcija įstatymo nuostatas, kurios numato Respublikos Prezidento teisę teikti paklausimus apie tam tikrus asmenis Specialiųjų tyrimų tarnybai.

²³ Per 2013 m. buvo užpildyta 60 laisvų teisėjų vietų, penkiais atvejais Respublikos Prezidentė nesutiko su Atrankos komisijos išvadomis: vienu atveju Prezidentė paskyrė kitą pretendentą, nei buvo įrašytas pirmuoju tinkamų kandidatų sąraše, kitais keturiais atvejais Prezidentė nusprendė neskirti pasiūlytų kandidatų ir atrankos procedūrą pakartoti. Per 2014 m. (iki rugsėjo 9 d.) buvo paskirti 26 teisėjai, dviem atvejais Prezidentė nusprendė skirti kitus kandidatus, nei buvo įrašyti pirmaisiais sąraše.

kriterijais, siekdama užtikrinti, kad atrenkami būtų tik patys geriausi pretendentai, daugeliui pašnekovų buvo susidaręs įspūdis, kad pretendento nuopelnai nebūtinai yra lemiamas kriterijus, kuriuo vadovaujantis toks pretendentas skiriamas į pareigas. Tai dar viena aplinkybė, galinti daryti neigiamos įtakos visuomenės pasitikėjimui teismais ir slopinti pačių teisėjų motyvaciją.

116. Šiuo atžvilgiu Vertinimo grupė primena, kad Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijoje valstybėms narėms dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir atsakomybės CM/Rec (2010) 12 teigiama, kad sprendimus dėl teisėjų atrankos ar paaugstinimo priimanči institucija turėtų būti nepriklausoma nuo vykdomosios ir įstatymų leidimo valdžios (46 principas). Kai šiais klausimais sprendimą priima valstybės vadovas, nepriklausoma ir daugiausiai iš teisėjų sudaryta institucija turėtų turėti įgaliojimus teikti rekomendacijas ar pareikšti nuomonę, kuria skiriančioji institucija vadovautųsi praktiškai (47 principas). Procedūros turėtų būti skaidrios, pagal pareikalavimą turėtų būti nurodomi sprendimo motyvai. Į pareigas nepaskirtas pretendentas turėtų turėti teisę apskusti sprendimą arba bent jau procedūrą, kuria vadovaujantis toks sprendimas buvo priimtas (48 principas). Tam, kad būtų garantuotas šių principų įgyvendinimas, būtina užtikrinti, kad ne visi atrankos komisijos nariai būtų skiriami Respublikos Prezidento; būtina stiprinti Teisėjų tarybos vaidmenį šiame procese, įgaliojant Teisėjų tarybą peržiūrėti atrankos komisijos atrinktus pretendentes, kad Respublikos Prezidentui būtų siūlomas tinkamiausias (-i). Teisėjų taryba taip pat galėtų veikti kaip apeliacijos institucija skundžiant atrankos komisijos sprendimus, taip suteikiant didesnio svorio apeliacijos procedūrai. Atsižvelgdama į tai, **GRECO rekomenduoja: i) peržiūrėti Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos narių skyrimo tvarką siekiant sustiprinti jų nepriklausomumą, ir konsoliduoti komisijos sprendimų skundimo tvarką; ii) Teisėjų tarybai skirti didesnę vaidmenį atrenkant teisėjus.**

Atleidimas

117. Pagal Konstitucijos 115 straipsnį, teisėjai yra atleidžiami iš pareigų šiais atvejais: 1) savo noru; 2) pasibaigus įgaliojimų laikui arba sulaukę įstatyme nustatyto pensinio amžiaus; 3) dėl sveikatos būklės; 4) išrinkus į kitas pareigas arba jų sutikimu perkėlus į kitą darbą; 5) kai savo poelgiu pažemino teisėjo vardą; 6) kai įsiteisėja juos apkaltinę teismų nuosprendžiai. Aukščiausiojo Teismo teisėjus atleidžia Seimas, Apeliacinio teismo teisėjai atleidžiami Respublikos Prezidento Seimui pritarus, o kitus teisėjus atleidžia Respublikos Prezidentas. Dėl teisėjo atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria Teisėjų taryba, išskyrus atvejus, kai teisėjas yra paskiriamas Konstitucinio Teismo teisėju arba Vyriausybės nariu. Teisėjų tarybos patarimas Prezidentui yra privalomas. Teisėjas, nesutikdamas su atleidimu iš pareigų, turi teisę per vieną mėnesį nuo atleidimo dienos kreiptis į Vilniaus apygardos teismą (Teismų įstatymo 90 straipsnis). Vilniaus apygardos teismo sprendimas gali būti per vieną mėnesį apskustas Apeliaciniame teisme (Lietuvos Civilinio proceso kodekso 301 straipsnio 4 dalis ir 307 straipsnio 1 dalis).

118. Pagal Nacionalinės teismų administracijos suteiktą informaciją, per 2011–2013 m. Lietuvos teismuose buvo nagrinėtos septynios civilinės bylos dėl teisėjų atleidimo. Šešiose bylose sprendimai jau priimti teismams nustačius, kad Teisėjų taryba pagrįstai rekomendavo atleisti teisėjus iš pareigų. Šiuo metu bylos yra nagrinėjamos Aukščiausiąjame Teisme kasacine tvarka. Septintoji byla laukia nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme.

Atlyginimai ir kitos išmokos

119. Pradėjusio vykdyti pareigas pirmosios instancijos teismo teisėjo bendras metinis darbo užmokestis yra 18 087 eurai. Minimalų darbo stažą turinčio Aukščiausiojo Teismo teisėjo bendras metinis darbo užmokestis yra 29 608 eurai. Teisėjų atlyginimas nustatomas atsižvelgiant į kelis veiksnius, t. y. teismo, kuriame teisėjas dirba, sistema ir lygis, asmens darbo valstybės tarnyboje stažas.

120. Nuo 2015 m. sausio 1 d. Konstitucinio Teismo teisėjų mėnesinis atlyginimas yra toks:

Pareigos	Bazinė alga (Eur)
Konstitucinio Teismo pirmininkas (arba pirmininko pavaduotojo pareigas einantis teisėjas)	4 215
Konstitucinio Teismo teisėjas	3 830

121. Nuo 2015 m. sausio 1 d. bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų teisėjų bazinis mėnesinis atlyginimas yra toks:

Institucijos pavadinimas	Bazinė alga (Eur)			
	Pirmininkas arba Pirmininko pavaduotojo pareigas vykdančio asmens (kur yra etatinis pavaduotojas)	Pirmininko pavaduotojas	Skyriaus vadovas	Teisėjas
Aukščiausiasis Teismas	2 832	-	2 636	2 506
Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas	2 727	2 571	-	2 440
Lietuvos apeliacinis teismas	2 636	-	2 506	2 375
Apygardos teismai	2 506	-	2 375	2 245
Apygardos administraciniai teismai	2 506	2 375	-	2 245
Apylinkės teismai				
15 ar daugiau teisėjų	2 310	2 088	-	1 853
14 ar mažiau teisėjų	2 179	1 997	-	1 853

122. Teisėjai turi teisę gauti papildomas atostogas, kurių trukmė apskaičiuojama pagal darbo stažą, papildomas atostogas ir mokamas kvalifikacijos kėlimo atostogas, valstybinę pensiją, kompensaciją už persikėlimo dėl tarnybinių priežasčių išlaidas, o jeigu teisėjas atleidžiamas iš pareigų dėl sveikatos būklės, išėjęs į pensiją arba pasibaigus kadencijai, jam išmokama išeitinė išmoka. Pagal įstatymą tokios išmokos laikomos veiklos garantija, atsižvelgus į konstitucinį teisėjo statusą, o ne papildomomis privilegijomis.

123. Vizito metu daugelis pašnekovų išreiškė susirūpinimą dėl mažo teismų pagalbinio personalo, tiek administracinio, tiek teisinio, atlyginimo. Vertinimo grupės nuomone, šis klausimas turi būti išspręstas, kadangi maži atlyginimai yra žinoma korupcijos paskata. Teismo tarnautojų vaidmuo yra labai svarbus užtikrinant sklandų bylų nagrinėjimą ir teismo sistemos organizavimą, tačiau esamas jų atlyginimo lygis neatrodo pakankamas, kad galima būtų pritraukti ar išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus, o tai sukelia organizacinio pobūdžio problemų teismuose. Be to, kadangi teismas yra svarbi vieta jauniems

teisininkams, norintiems tapti teisėjais, labai svarbu, kad ši būsimų teisėjų ugdymo institucija būtų gerai aprūpinta, kad ateityje galima būtų pasirinkti geriausius kandidatus.

Bylų tvarkymas ir teismo procedūra

Bylų paskyrimas

124. Bylos teisėjams paskiriamos atsitiktine tvarka ir automatiškai per teismų informacinės sistemos (LITEKO) bylų skirstymo modulį. Atsižvelgiama į tokius kriterijus:

- teisėjų specializacija (jeigu nustatyta teisme);
- įstatymu įtvirtinti atskirų kategorijų bylų išnagrinėjimo terminai;
- įstatymuose nustatyti draudimai teisėjui nagrinėti konkrečią bylą;
- vienodas darbo krūvio paskirstymas;
- bylos sudėtingumas;
- teisėjų kolegijų sudėties rotacija, nustatyta atsižvelgiant į tos pačios sudėties teisėjų kolegijos maksimalią veiklos trukmę;
- artimiausia galima bylos nagrinėjimo posėdžio data;
- įstatymuose nustatytos aplinkybės, sudarančios teisėjų nušalinimo ar nusišalinimo pagrindą ar reglamentuojančios teisėjo dalyvavimą atrankos procedūrose;
- laikinas nedarbingumas dėl ligos;
- atostogos;
- kvalifikacijos kėlimas;
- misijos ar dalyvavimas kituose renginiuose, dėl kurių teisėjas negali dalyvauti bylos nagrinėjimo posėdyje.

125. Bylų paskirstymo modulis taip pat suteikia galimybę išimtiniais atvejais nenaudoti automatinės paskyrimo procedūros, o vietoje to paskirti bylą konkrečiam teisėjui, jeigu manoma, kad yra tikslinga tokios pačios rūšies bylas paskirti konkrečiam teisėjui arba konkrečiu laiku. Tokiu atveju modulyje turi būti nurodytas teisinis pagrindas tokiam sprendimui. 2013 m. 0,03 % bylų buvo paskirtos nenaudojant automatinės sistemos (2011 m. – 1,35 %, o 2012 m. – 0,73 %).

126. Konstituciniame Teisme taikomos kitokios taisyklės. Bylas tolygiu darbo krūviu paskirsto Konstitucinio Teismo pirmininkas pagal teisėjų pavardes, dažniausiai abėcėlės tvarka. Ypatingomis aplinkybėmis teisėjui byla gali būti priskiriama vadovaujantis kitokia procedūra (Konstitucinio Teismo reglamento 102 punktas).

Bylų nagrinėjimo nedelsiant principas

127. Pagal Teisėjų tarybos patvirtintus Administravimo teismuose nuostatus Nacionalinė teismų administracija privalo užtikrinti bylų nagrinėjimo kokybę ir proceso operatyvumą, analizuodama jurisprudenciją, nepagrįstai užsitęsusias bylas ir tirdama netinkamo bylų nagrinėjimo vilkinimo priežastis. Teismų informacinėje sistemoje LITEKO taip pat yra įdiegtos procedūrų atlikimo terminų priemonės. Ne rečiau kaip kartą per metus Nacionalinė teismų administracija Teisėjų tarybai pateikia apibendrintus duomenis, pažymi nustatytus trūkumus ir geriausią Teisėjų tarybos praktiką. Diskusijos apie administracinę teismų veiklą, kurių metu aptariami ir bylų nagrinėjimo kokybės ir veiksmingumo klausimai, rengiamos ne rečiau nei kartą per metus.

Viešo svarstymo principas

128. Pagal tam tikrų įstatymų nuostatas (Konstitucinio Teismo įstatymo 18 straipsnis, Teismų įstatymo 7 straipsnis, Civilinio proceso kodekso 9 straipsnis, Baudžiamojo proceso kodekso 9 straipsnis, Administracinių bylų teisenos įstatymo 8 straipsnis) bylos nagrinėjamos viešai. Bylos medžiagos viešumo reikalavimas taip pat nustatytas Civilinio proceso kodekse (10 straipsnis) ir Administracinių bylų teisenos įstatyme (12 straipsnis).

129. Teismas gali nuspręsti, kad tam tikrų kategorijų bylos, pavyzdžiui, šeimos bylos arba bylos, susijusios su valstybės interesais, tarnybinių ar komercinių paslapčių apsauga, būtų nagrinėjamos *in camera*.

130. Vertinimo grupė primena, kad vizitų metu buvo išreikštas susirūpinimas, jog elektronine teismo sprendimų skelbimo sistema sunku naudotis (žr. 106 punktą). Šią problemą būtina spręsti siekiant padidinti visuomenės informuotumą apie pagrindinį teismų vaidmenį ir pasitikėjimą teismų sistema, ir šiuo atžvilgiu Vertinimo grupė nurodo į vi rekomendaciją.

Etikos principai ir elgesio taisyklės

131. Pagal Teismų įstatymo 117 straipsnį, teisėjų etikos taisyklės turi tvirtinti Visuotinis teisėjų susirinkimas, kuris, kaip jau buvo minėta, yra aukščiausia teismų savivaldos institucija.

132. 2006 m. birželio 28 d. Visuotinis teisėjų susirinkimas patvirtino Lietuvos Respublikos teisėjų etikos kodeksą, kuris įsigaliojo tą pačią dieną. Šį kodeksą parengė Teisėjų tarybos paskirta iš teisėjų sudaryta darbo grupė. Kodekso projektas buvo išsiųstas derinti visiems teismams; prieš teikiant kodeksą Visuotiniam teisėjų susirinkimui, jis buvo patvirtintas Teisėjų tarybos. Šiuo metu galiojantis kodeksas pakeitė ankstesnes 1998 m. Visuotinio teisėjų susirinkimo priimtas Lietuvos Respublikos teisėjų etikos taisyklės.

133. Kodeksas reglamentuoja teisėjų elgesį atliekant tiesiogines pareigas ir elgesį, nesusijusį su tiesioginių pareigų atlikimu (kodekso 1–3 straipsniai). Kodekse yra nustatyta 12 teisėjų elgesio principų: 1) pagarba žmogui; 2) pagarba ir lojalumas valstybei; 3) teisingumas ir nešališkumas; 4) nepriklausomumas; 5) konfidencialumas; 6) skaidrumas ir viešumas; 7) sąžiningumas ir nesavanaudiškumas; 8) padorumas; 9) pavyzdingumas; 10) pareigingumas; 11) solidarumas; 12) profesinės kvalifikacijos kėlimas. Teisėjai už šio kodekso pažeidimus traukiami drausminėn atsakomybėn Teismų įstatymo nustatyta tvarka (žr. toliau apie įgyvendinimą).

134. Vertinimo grupė labai palankiai vertina 2013 m. birželio 28 d. Teisėjų tarybos patvirtintą praktinį vadovą – Etikos kodekso priedą. Vadove aptariamas kiekvienas principas, pateikiami praktiniai pavyzdžiai ir rekomendacijos, remiantis Teisėjų etikos ir drausmės komisijos, Teisėjų garbės teismo, Aukščiausiojo Teismo sprendimais ir Bangaloro teisėjų elgesio principais. Kaip GRECO yra ne kartą minėjusi, etikos kodeksas yra vertingiausias tada, kai jis suteikia praktines rekomendacijas dėl principų taikymo kasdienėje veikloje ir padeda spręsti konkrečias dilemas. Etikos kodeksas taip pat turi būti sukurtas kaip gyvas dokumentas, prireikus atnaujinamas atsižvelgiant į naujai atsirandančias vertybes ar iššūkius. GRECO ragina teismines institucijas užtikrinti, kad būtų taip ir būtų padaryta.

Interesų konfliktas

135. Teisėjų interesų konflikto vengimo ir sprendimo teisinis pagrindas yra įtvirtintas: 1) procesinės teisės normose, kuriose išdėstytos teisėjų nušalinimo ir nusišalinimo taisyklės; 2) Teismų įstatymo nuostatose dėl nesuderinamų ir papildomų veiklų; 3) Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatyme, kadangi šis įstatymas taikomas ir teisėjams; 4) Teisėjų etikos kodekse.

136. Kaip buvo paaiškinta šios ataskaitos skyriuje apie Seimo narius, pagal Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymą, interesų konfliktas – „situacija, kai valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo, atlikdamas pareigas ar vykdydamas pavedimą, privalo priimti sprendimą ar dalyvauti jį priimant, ar įvykdyti pavedimą, kurie susiję ir su jo privačiais interesais“. Teisėjai ir pretendentai į teisėjus privalo pateikti privačių interesų deklaracijas, kurios skelbiamos Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos interneto svetainėje. Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatyme taip pat nustatytos pranešimo, nušalinimo ir nusišalinimo taisyklės, kurios irgi yra svarbios interesų

konfliktų vengimo priemonės. Išsamesnė su šio įstatymo nuostatų taikymu susijusi informacija ir Vertinimo grupės komentarai pateikti 45–53 dalyse.

137. Pagal Teismų įstatymo 43 straipsnį, teisėjas taip pat privalo raštu pranešti teismo pirmininkui apie teismo procesą, kuriame to teisėjo sutuoktinis, vaikai (įvaikiai), tėvai (tėviai), broliai, seserys (broliai, seserės), taip pat jo sutuoktinio vaikai (įvaikiai), tėvai (tėviai), broliai, seserys (broliai, seserės) yra proceso šalis, jei byla teisinga teismui, kuriame jis dirba teisėju.

138. Dviejuose Teisėjų etikos kodekso straipsniuose, t. y. 8 straipsnyje dėl teisingumo ir nešališkumo ir 9 straipsnyje dėl nepriklausomumo taip pat numatytos kelios interesų konflikto prevencijos taisyklės, įskaitant teisėjo nušalinimo taisykles.

139. Vertinimo grupės nuomone, ir kaip jau buvo minėta skyriuje apie Seimo narius, būtina dėti daugiau pastangų įgyvendinti Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatas. Šiame kontekste daroma nuoroda į viii rekomendaciją dėl informuotumo (žr. 171 punktą). Įvairios su įstatymo įgyvendinimu susijusios institucijos taip pat turi plėtoti bendradarbiavimą ir palaikyti nuolatinį dialogą, kaip nurodyta i rekomendacijoje (žr. 21 punktą).

Draudimas vykdyti tam tikrą veiklą

Dovanos

140. Teisėjų etikos kodekso 12 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad, vadovaudamasis sąžiningumo ir nesavanaudiškumo principu, teisėjas privalo būti nepaperkamas, nepriimti dovanų, pinigų, neatlygintinų paslaugų ar kitokių prielankumo ženklų, išskirtinių lengvatų ir nuolaidų ar kitų paslaugų iš fizinių ir juridinių asmenų, jeigu tai gali sukelti viešųjų ir privačių interesų konfliktą, paveikti nagrinėjamos bylos eigą.

141. Kaip nurodyta skyriuje apie Seimo narius, panašus draudimas nustatytas Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatyme. Šio įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad šis apribojimas netaikomas asmenims, gavusiems dovanų ar paslaugų pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas, kurios įprastai yra susijusios su asmens, dirbančio valstybinėje tarnyboje, pareigomis, taip pat reprezentacijai skirtoms dovanoms (valstybės, įstaigos ir kitokia simbolika, kalendoriai, knygos ir kitokie informacinio pobūdžio spaudiniai), kurių vertė neviršija 29 eurų. Dovanos, kurių vertė viršija nurodytą sumą, tampa valstybės nuosavybe. Jeigu valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo priėmė dovaną ir tai sukelia interesų konfliktą, toks asmuo vienus metus negali dalyvauti priimant dovaną davusio asmens sprendimus ar vykdyti jame kokias nors oficialias pareigas.

142. Dovanos, kurių vertė viršija 145 eurus, išskyrus gautos iš artimų asmenų, turi būti deklaruotos privačių interesų deklaracijoje. Iš artimų asmenų gautos dovanos turi būti deklaruojamos, jeigu jų vertė viršija 2 896 eurus (Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 6 straipsnis).

Pareigų nesuderinamumas ir papildoma veikla

143. Konstitucijos 113 straipsnis ir Teismų įstatymo 48 straipsnis nustato griežtą draudimą, pagal kurį teisėjas negali užimti jokių kitų renkamų ar skiriamų pareigų, dirbti verslo, komercijos ar kitokiose privačiose įstaigose ar įmonėse. Jis taip pat negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus teisėjo atlyginimą bei užmokestį už pedagoginę ar kūrybinę veiklą. Teisėjas negali būti politinių partijų ir kitų politinių organizacijų narys ar dalyvauti jų veikloje.

144. Teisėjas gali dalyvauti teisėjų savivaldos institucijų veikloje, tokiu atveju jo darbo krūvis atitinkamai mažinamas. Teisėjas gali dalyvauti įstatymų, tarptautinių sutarčių, taip pat kitų teisės aktų projektų rengimo komisijose (grupėse), jei tai netrukdo atlikti teisėjo pareigų. Apie tai teisėjas praneša teismo, kuriame jis dirba, pirmininkui ir deklaruoja privačių interesų deklaracijoje.

Teisėjų nušalinimas ir nusišalinimas

145. Panašias nuostatas dėl teisėjų nušalinimo ir nusišalinimo įtvirtina Konstitucinio Teismo įstatymas (31 ir 48 straipsniai), Civilinio proceso kodeksas (64–66, 69 ir 71 straipsniai), Baudžiamojo proceso kodeksas (57–60 straipsniai) bei Administracinių bylų teisenos įstatymas (46–47 straipsniai). Teisėjas privalo nusišalinti nuo bylos nagrinėjimo, jo nušalinimo taip pat gali prašyti byloje dalyvaujančios šalys, atsižvelgusios į faktus ir aplinkybes, keliančias pagrįstų abejonių dėl teisėjo nešališkumo. Tokie patys pagrindai taikomi kitiems teismo proceso dalyviams, pavyzdžiui, ekspertams, specialistams ir vertėjams. Sprendimą dėl teisėjo nušalinimo priima teismo pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ar teismo ar jo skyriaus teisėjai. Nusišalinti teisėjas gali tik vadovaudamasis nustatytais teisinėmis procedūromis, negali nusišalinti formaliai, pavyzdžiui, apsikeisdamas byla su kitu teisėju.

Apribojimai pasibaigus tarnybai

146. Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 18–21 straipsniuose įtvirtinti bendrieji apribojimai, kurie taikomi visiems valstybinėje tarnyboje dirbantiems asmenims, o teisėjams – pasibaigus jų tarnybos laikui. Įstatymo 18 straipsnis nustato vienų metų draudimo laikotarpį, per kurį asmuo, nustojęs eiti pareigas valstybės ar savivaldybės tarnyboje, neturi teisės įsidarbinti įmonių valdymo struktūrose, jeigu per paskutiniuosius darbo metus jo tarnyba buvo tiesiogiai susijusi su šių įmonių veiklos priežiūra ar kontrole arba jeigu asmuo tiesiogiai dalyvavo rengiant, svarstant ar priimant palankius įmonei sprendimus teikti valstybės užsakymus ar finansinę paramą. Įstatymo 19 straipsnis nustato vienų metų apribojimą sudaryti sandorius su institucija, kurioje teisėjas paskutinius metus dirbo, o 20 straipsnis draudžia vienus metus atstovauti fiziniams ar juridiniams asmenims tame teisme, kuriame jis paskutinius metus dirbo, ar palaikyti su jais oficialius ryšius. Apie tokius oficialius ryšius buvusieji valstybės tarnautojo bendradarbiai privalo nedelsdami informuoti savo vadovą. Apribojimų taikymo išimtis konkrečiais atvejais, kai apribojimų taikymas gali pakenkti visuomenės ar valstybės interesams, nustato Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 21 straipsnis).

147. Kaip ir Seimo narių atžvilgiu, teismų praktika numato, kad apribojimo laikotarpis taikomas ir tais atvejais, kai asmuo iš privataus sektoriaus pereina į valstybės tarnybą. Pasikeitus asmens pareigoms, jis laikomas susijusiu su savo ankstesne darboviete 12 mėnesių.

148. Panašus apribojimas numatytas Advokatūros įstatymo 25 straipsnio 3 dalyje, pagal kurią advokatas negali būti atstovu ar gynėju byloje, kurioje jis dalyvavo kaip teisėjas, arbitras, prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnas, privatus kaltintojas.

Santykiai su trečiosiomis šalimis

149. Teisėjų etikos kodekse yra kelios nuostatos dėl teisėjų santykių su trečiosiomis šalimis: neturėti asmeninio išankstinio nusistatymo priimant sprendimus ir nereikšti išankstinės nuomonės nagrinėjamos bylos klausimais (8 straipsnio 2 dalis); nekonsultuoti asmenų teisiniais klausimais įstatymų nenustatytais atvejais (8 straipsnio 7 dalis); vengti viešų pasisakymų, leidžiančių nuspėti nagrinėjamos bylos baigtį, taip pat nesvarstyti nagrinėjamos bylos su proceso dalyviais ne teismo proceso metu (8 straipsnio 8 dalis); vengti bet kokios neteisėtos pašalinės įtakos, kuri gali paveikti sprendimų priėmimą, netoleruoti neteisėto kišimosi į teisingumo vykdymą bei imtis priemonių tokiai veiklai nutraukti (9 straipsnio 2 dalis).

Netinkamas įslaptintos informacijos naudojimas

150. Konfidencialumas yra vienas iš Teisėjų etikos kodekso principų. Teisėjas privalo: 1) griežtai laikytis valstybės ar tarnybos paslaptį sudarančios ir kitos neskelbtinos informacijos apsaugos reikalavimų, neatskleisti bylos nagrinėjimo metu gautos konfidencialios informacijos; 2) jeigu yra nusižengiama įstatymams, nenaudoti savo

viešojoje veikloje ir privačiame gyvenime informacijos, kurią jis sužinojo bylos nagrinėjimo metu. Konfidencialumo principo nesilaikantis teisėjas gali būti patrauktas teisėjų drausminės atsakomybės.

Turto, pajamų, įsipareigojimų ir interesų deklaravimas

151. Kaip ir Seimo nariai, teisėjai privalo pateikti tris deklaracijas pagal Gyventojų turto deklaravimo įstatymą, Gyventojų pajamų mokesčio įstatymą ir Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymą. Reikalavimu deklaruoti pajamas ir turtą siekiama užkirsti kelią neteisėtam praturtėjimui ir mokesčių vengimui, o privačių interesų deklaravimo tikslas yra išvengti interesų konfliktų. Išsamus šios sistemos aprašymas pateiktas šios ataskaitos skyriuje apie Seimo narius (žr. 69–82 dalis).

152. Teisėjai gali turėti finansinių interesų (bendrovių akcijų, obligacijų, įmonių obligacijų ar kitokių finansinių įsipareigojimų bankams ar kredito įstaigoms). Kai bendra tokių interesų vertė viršija 1 448 eurus, jie privalo būti deklaruoti turto deklaracijoje (Gyventojų turto deklaravimo įstatymo 3 straipsnis).

153. Turto ir pajamų deklaracijos turi būti pateiktos kiekvienais metais elektroninėmis priemonėmis. Pareiga deklaruoti turtą ir pajamas taip pat taikoma teisėjo šeimos nariams – sutuoktiniams ir kartu gyvenantiems vaikams (įvaikiams) iki 18 metų. Teisėjų ir jų šeimų turto deklaracijos yra skelbiamos viešai.

154. Privačių interesų deklaracijos turi būti pateiktos elektroninėmis priemonėmis per vieną mėnesį pradėjus eiti pareigas ir atnaujintos pasikeitus aplinkybėms. Deklaracijose nurodomi teisėjų interesai ir jų sutuoktinių ar partnerių, išskyrus atvejus, kai jie kartu negyvena. Teisėjų privačių interesų deklaracijas skelbia Vyriausioji tarnybinės etikos komisija; su tokiomis deklaracijomis galima susipažinti šios komisijos interneto svetainėje²⁴.

155. Visi Vertinimo grupės vizito metu sutikti pašnekovai sutiko, kad teisėjai tinkamai vykdė reikalavimus. Vertinimo grupė nenustatė jokių ypatingų problemų dėl aprašytų prievolių ir deklaruotinų dalykų žinojimo.

Priežiūra ir įgyvendinimas

Pajamų, turto ir įsipareigojimų deklaravimas

156. Kaip paaiškinta šios ataskaitos skyriuje dėl Seimo narių, Valstybinė mokesčių inspekcija tikrina turto ir pajamų mokesčių deklaracijose pateiktų duomenų teisingumą (Gyventojų turto deklaravimo įstatymo 8 straipsnis). Šios ataskaitos 83–85 dalyse pateiktas išsamus tikrinimo procedūros aprašymas, už šio teisinio reikalavimo pažeidimą taikomos nuobaudos, taip pat Vertinimo grupės įvertinimas.

Privačių interesų deklaracija ir kitos elgesio taisyklės

157. Už teisėjų atitikties privačių interesų deklaravimo ir kitiems Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimams kontrolę atsakinga Vyriausioji tarnybinės etikos komisija ir teismo, kuriame dirba teisėjas, pirmininkas ir (arba) jo įgaliotas atstovas. Teismų pirmininkai taip pat kontroliuoja, kaip teisėjai laikosi Teisėjų etikos kodekso reikalavimų (Teismų įstatymo 103 straipsnis).

158. Teismo pirmininkai gali savo iniciatyva arba Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos prašymu inicijuoti tyrimą dėl teisėjų veiklos, taip pat gavus bet kokio asmens skundą ar esant bet kokių kitų požymių, kad teisėjas gali nepaisyti Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimų. Apie tokio tyrimo rezultatus informuojama Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, kuri gali juos savo ruožtu vertinti. Jeigu komisija nesutinka su tyrimo išvadomis, ji gali prašyti teismo tyrimą pakartoti arba jį perimti ir priimti sprendimą dėl šios bylos. Tokiam tyrimui taikomas trejų metų nuo

²⁴ <http://www.vtek.lt/vtek/index.php?Itemid=57;>
http://www.vtek.lt/vtek/index.php?option=com_content&view=article&id=1022%3Apageikt-per-eds-deklaracij-paieka&catid=21&Itemid=35.

įtarimo dėl Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimo senaties terminas.

159. Vertinimo grupei buvo pasakyta, kad 2010 m. teisėjai buvo viena kategorijų, kurių atitiktį Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimams tikrino Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, tikrinta ir 2012–2013 m. 2010 m. buvo išanalizuota daugiau nei 1000 deklaracijų, kurias už 18 mėnesių pateikė 770 teisėjų. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija nustatė, kad 17 teisėjų nepateikė deklaracijų iki įstatyme nustatyto termino; 21 teisėjas pateikė netikslius duomenis ir tik 201 teisėjas pateikė deklaracijų pakeitimus. Ši komisija išsiuntė teismams priminimus ir apie 50 teisėjų pakeitė savo deklaracijų turinį. 2012–2013 m. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija priėmė tris sprendimus dėl įtariamų teisėjų padarytų Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimų: vienu atveju komisija pateikė rekomendacijas teisėjui dėl tinkamo įstatymo nuostatų vykdymo; kitu atveju pažeidimo nenustatė, o trečiu atveju nustatyta, kad kelis šio įstatymo reikalavimų pažeidimus įvykdė teismo pirmininkas; apie padėtį buvo informuota Teisėjų etikos ir drausmės komisija, kuri perdavė klausimą svarstyti Teisėjų tarybai.

160. Kaip ir pokalbių su Seimo nariais metu apie galiojančią interesų konfliktų reguliavimo tvarką, Vertinimo grupė girdėjo teisėjų nuomonę, kad privačių interesų deklaravimas yra iš esmės formalumas. Susidaro įspūdis, kad paties įstatymo logika lieka nesuprasta. Kai kurie teismų pirmininkai teigė turintys abejonių dėl to, kaip turi būti vykdoma atitiktis Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymui priežiūra. Vis dėlto, buvo nurodyti keli įdomūs deklaracijų panaudojimo atvejai teismuose – paskiriant bylas ar vertinant prašymus dėl paaukštinimo pareigose. Tai yra geros praktikos pavyzdys, kuris turėtų būti paviešintas ir apibendrintas, norint pritaikyti Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatas ir kad jo nauda neapsiriboja vien tik formaliais reikalavimais. Šiame kontekste daroma nuoroda į viii rekomendaciją (žr. 171 punktą).

161. Įstatyme nustatytos ir nuobaudos už reikalavimų nevykdymą – asmenys, teisės aktų nustatyta tvarka pripažinti pažeidusiais šio įstatymo antrojo skirsnio reikalavimus, vienus metus nuo pažeidimo paaiškėjimo dienos negali būti skatinami ar renkami į aukštesnes pareigas (Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 15 straipsnis). Tokių reikalavimų pažeidimas užtraukia baudą nuo 145 iki 290 eurų ir drausminę atsakomybę. Taikomos drausminės nuobaudos – bauda nuo 290 iki 580 eurų arba nušalinimas nuo pareigų (Administracinių teisės pažeidimų kodekso 202¹ straipsnis).

162. Platesne prasme, teisėjui pažeidus etikos kodekse nustatytas taisykles, įvykdžius teisėjo vardą žeminančius veiksmus, pažeidus veiklų nesuderinamumą reglamentuojančias taisykles, jis gali būti patrauktas drausminėn atsakomybėn pagal Teismų įstatymo nuostatas. Motyvuotą pasiūlymą inicijuoti drausminę procedūrą Teisėjų etikos ir drausmės komisijai gali teikti Teisėjų taryba, teismo, kuriame teisėjas dirba, pirmininkas, bet kurio aukštesnio lygio teismo pirmininkas arba bet kuris asmuo, sužinojęs apie netinkamą teisėjo elgesį. Teisėjų etikos ir drausmės komisija taip pat gali inicijuoti procedūrą *ex officio* (Teismų įstatymo 83 straipsnis). Jeigu pasiūlymą teikia komisijos narys, jis negali dalyvauti svarstant pasiūlymą ar priimant sprendimą.

163. Teisėjų etikos ir drausmės komisiją sudaro septyni nariai, skiriami ketverių metų kadencijai. Du Teisėjų etikos ir drausmės komisijos narius skiria Respublikos Prezidentas, vieną – Seimo Pirmininkas ir keturis – Teisėjų taryba. Respublikos Prezidento ir Seimo Pirmininko skirti nariai yra visuomenės atstovai, o Teisėjų tarybos skirti nariai – teisėjai. Teisėjų etikos ir drausmės komisijos nariu negali būti Teisėjų tarybos narys, drausmės bylos iškėlimo iniciatyvos teisę turintis pareigūnas, Teisėjų garbės teismo narys, taip pat teisėjas, kuriam buvo taikytos drausminės nuobaudos. Komisija peržiūri teikimus dėl drausmės bylos iškėlimo ir fizinių asmenų skundus dėl netinkamo teisėjų elgesio. Etikos ir drausmės komisijos posėdžiai yra vieši, žiniasklaidos atstovai pabrėžė itin gerą bendravimą su šia komisija. Komisijos posėdžių darbotvarkės yra laiku paskelbiamos viešai; tai padeda žiniasklaidos atstovams patekti į juos dominančius posėdžius. Sprendimus dėl drausmės bylos iškėlimo ar atsisakymo ją kelti komisija priima balsų dauguma. Jeigu drausmės byla

inicijuojama, ji nagrinėjama Teisėjų garbės teisme. Už nežymius pažeidimus komisija taip pat gali pareikšti teisėjui pastabą. Etikos ir drausmės komisijos sprendimai skelbiami Nacionalinės teismų administracijos interneto svetainėje²⁵.

164. Teisėjų garbės teismas sudaromas ketveriems metams iš devynių narių. Du visuomenės atstovus skiria Aukščiausiasis teismas, Lietuvos apeliacinis teismas ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. Likusius tris narius renka Teisėjų taryba iš visų apygardos administracinių teismų, apygardos ir apylinkės teismų teisėjų. Nuo 2014 m. liepos 1 d. Teisėjų garbės teismo sudėtis pasikeitė nustačius, kad daugumą jos narių sudarys teisėjai, t. y. Teisėjų garbės teismą sudarys penki teisėjai ir keturi visuomenės atstovai. Teisėjų garbės teismo nariu negali būti renkamas Teisėjų tarybos narys, drausmės bylos iškėlimo iniciatyvos teisę turintis subjektas, Teisėjų etikos ir drausmės komisijos narys, taip pat teisėjas, kuriam buvo taikytos drausminės nuobaudos (Teismų įstatymo 122 straipsnis).

165. Teisėjų garbės teismas gali nutraukti bylą, apsiriboti drausmės bylos svarstymu arba skirti drausminę nuobaudą, t. y. pareikšti pastabą, papeikimą arba griežtą papeikimą. Teisėjui pažeidus taisyklės dėl veiklų nesuderinamumo, Teisėjų garbės teismas gali siūlyti Respublikos Prezidentui kreiptis į Seimą dėl apkaltos procedūros teisėjui inicijavimo (Teismų įstatymo 86 straipsnio 1 ir 2 dalys, 87 straipsnio 1 dalis).

²⁵ www.teismai.lt/lt/teismu-savivalda/teismu-savivalda-teiseju-etikos-ir-drausmes-komisija/tedk-sprendimai.

Statistika

166. Teisėjų etikos ir drausmės komisija:

	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Gauta skundų	373	435	332
Bylos perduotos Teisėjų garbės teismui	11	9	7
Išpėjimai	21	9	6

167. Teisėjų garbės teismas:

	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Priimta sprendimų	13	9	7
Nutraukta bylų	5	2	3
Byla svarstyta, nuobaudų netaikyta	2	3	1
Pastaba	-	3	1
Papeikimas	1	-	-
Griežtas papeikimas	4	-	2
Bylos svarstymas atnaujintas	-	1	-
Siūlyta teisėją atleisti	1	-	-

Imunitetas

168. Teisėjų imunitetas įtvirtintas Konstitucijos 114 straipsnyje ir Teismų įstatymo 47 straipsnyje. Pagal šias teises nuostatas teisėjai gali atsakyti baudžiamąja tvarka, gali būti suimtas arba gali būti kitaip suvaržyta jo laisvė tik Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimu. Toks imunitetas taip pat reiškia, kad draudžiama įeiti į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas, daryti kratos ten arba teisėjo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje. Teisėjo veikos tyrimas gali būti pradėtas tik generalinio prokuroro leidimu. Kaip minėta skyriuje apie Seimo narius, tais atvejais, kai kompetentinga institucija neleidžia neliečiamybę turintį asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, senaties eiga sustoja.

Mokymas ir informuotumas

169. Teisėjų mokymo programas tvirtina Teisėjų taryba, o organizuoja Nacionalinės teismų administracijos Mokymo ir tarptautinio bendradarbiavimo skyrius. Kiekvienais metais Nacionalinė teismų administracija organizuoja kelis mokymo renginius kai kuriais šioje ataskaitoje aptariamais klausimais. Pavyzdžiui, 2013 m. privalomos mokymo programos naujiems apylinkių teisėjams tema buvo teisėjų nepriklausomumas, teisėjų etika ir interesų konfliktas. Neprivaloma visiems teisėjams siūloma mokymo darbo vietoje programa siūlo 20 val. kursą apie korupcinę nusikalstamą veiką, kurios metu *inter alia* nagrinėjami praktiniai pavyzdžiai, padedantys atskirti nusikalstamą veiką prieš valstybės tarnybą, viešuosius interesus ir netinkamą elgesį tarnyboje, taip pat nagrinėjami įrodymų rinkimo ir vertinimo klausimai. Kita 4 valandų pasirinktinai lankoma programa skirta teismų pirmininkams teismų administravimo ir vadovavimo teismams klausimais, joje nagrinėjami teisėjų atitikties etikos kodeksui priežiūros, drausminės atsakomybės, nušalinimo ir nusišalinimo klausimai.

170. Interesų konflikto, tam tikros veiklos draudimo ar apribojimo, turto, interesų ir pajamų deklaravimo klausimais teisėjai gali visuomet konsultuotis su Valstybinės mokesčių inspekcijos ar Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos specialistais. Nuo 2013 m. Teisėjų etikos ir drausmės komisija taip pat veikia kaip konsultavimo institucija ir gali teikti

oficialias ir neformalias konsultacijas etikos klausimais. Komisijos atstovai Vertinimo grupei teigė, kad paklausimų dėl konsultacijų daugėja.

171. Esamos teisėjams teikiamos mokymo paslaugos ir informavimo veikla yra vertingos, tačiau, Vertinimo grupės nuomone, didesnį dėmesį reikėtų skirti informuotumo apie interesų konfliktą didinimui. Kaip jau anksčiau buvo minėta šioje ataskaitoje, Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas dažnai suvokiamas kaip formalus ir biurokratiškas, jo logika lieka nesuprasta arba ignoruojama. Tam, kad sistema įsitvirtintų, teisėjams reikia suteikti daugiau informacijos apie galimą netinkamą įtaką jų kasdienėje veikloje, kadangi ne viską įmanoma surašyti taisyklėse. Labai svarbu ugdyti visuotinį ir plačiai remiamą supratimą apie tai, kas yra etiška ir tinkama. Dėl to patys teisėjai turėtų inicijuoti struktūrines ir nuolatinės diskusijas, kuriose būtų pateikiami etikos dilemų pavyzdžiai iš realaus gyvenimo; svarbiomis tokių diskusijų temomis turėtų būti galimas netinkamas poveikis ir situacijos, kurioms būtina skirti didesnį dėmesį. Vertinimo grupė yra įsitikinusi, kad tokių diskusijų matomumas plačiajai visuomenei taip pat padidintų pasitikėjimą teisėjų nepriklausomumu ir nešališkumu. **Todėl GRECO rekomenduoja teisminėms institucijoms: i) toliau įgyvendinti priemones, gilinančias teisėjų žinias etikos ir interesų konfliktų klausimais, daugiausiai skatinant diskusijas institucijų lygmeniu; ii) apie tokias priemones informuoti visuomenę.**

TEISĖJŲ TARYBA

Protokolinis sprendimas

2015 m. kovo 27 d. Nr.
Vilnius

1. Sudaryti darbo grupę, kuriai pavesti iki 2015 m. gegužės 15 d. parengti ir pateikti Teisėjų tarybai priemonių plano dėl teismų sprendimų rengimo įgūdžių gerinimo projektą:

1.1. (Darbo grupės koordinatorius);

1.2.

1.3.

.....

2. Pakartotinai kreiptis į Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetą, siūlant inicijuoti Lietuvos Respublikos teismų įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo pakeitimus, kuriais būtų nustatyta, jog visi teismų baigiamieji procesiniai sprendimai registruojami ir skelbiami Teisės aktų registre, bei atsisakyta jų skelbimo Nacionalinės teismų administracijos interneto svetainėje, taip pat siūlyti tobulinti Teisės aktų registro paieškos sistemą.

3. Kreiptis į Lietuvos Respublikos Prezidentę, siūlant tobulinti su teisėjų atrankos ir skyrimo susijusių procedūrų teisinį reguliavimą:

3.1. inicijuoti Teismų įstatymo 55¹ straipsnio 1 dalies pakeitimą nustatant, kad tam tikrą dalį Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos narių Respublikos Prezidentas skiria iš Teisėjų tarybos pasiūlytų asmenų;

3.2. inicijuoti Teismų įstatymo 55¹ straipsnio 1 dalies pakeitimą, įtraukiant Teisėjų tarybą į pretendentų į teisėjus atrankos kriterijų nustatymo procesą arba Teisėjų tarybai patikinti tvirtinti šiuos kriterijus;

3.3. inicijuoti Teismų įstatymo 55¹ straipsnio 9 dalies pakeitimą nustatant, kad skundus dėl Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos išvadų nagrinėtų ne Respublikos Prezidentas, o Lietuvos Aukščiausiasis Teismas;

3.4. tobulinti Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos darbo tvarkos aprašo 29 punktą, įtvirtinant pretendentų į teisėjus eiliškumo sąrašo pateikimą pretendentams jų nurodytais el. pašto adresais.

4. Siūlyti Teisėjų etikos ir drausmės komisijai numatyti ir įgyvendinti priemones, gilinančias teisėjų žinias etikos ir interesų konfliktų klausimais, daugiausiai skatinant diskusijas institucijų lygmeniu, taip pat priemones dėl jų viešinimo, arba teikti siūlymus dėl tokių priemonių įgyvendinimo Teisėjų tarybai.

5. 2016 m. biudžeto planavimo eigoje atkreipti kompetentingų valdžios institucijų dėmesį į pakankamo teismų darbuotojų atlyginimo finansavimo užtikrinimo būtinybę.

Pirmininkas

Sekretorius